

Klaus Thomsen & Asger Spangsberg:
Differentialregningen i historisk perspektiv. (Aarhus Universitetsforlag, 1988). 119 s.

Denne bog er i første række tænkt til brug i gymnasiets matematiske gren, enten i uddrag i den almindelige undervisning eller hele kapitler som et af de valgfri emner. Fremstillingen har dog også bredere sigte og kan udmærket læses uden for denne målgruppe, selv om visse afsnit må forekomme lidt for indforståede for folk uden en matematisk studentereksamen. Emnet er matematikernes behandling af problemet med de uendeligt små størrelser, de uendelige summer (rækker) og den så vanskeligt forståelige differential- og integralregning, som hænger uløseligt sammen hermed. På dette det matematiske gymnasiums sværeste felt vil bogen uden tvivl opfylde et pædagogisk behov. Den læser, for hvem matematikken ikke er hovedsagen, vil kunne finde et andet udbytte i bogen. Den behandler nemlig et videnskabssociologisk højst interessant emne: Matematikkens indtog på de højere læreanstalter efter 1800 og matematikerstandens udvikling – og dette fænomens tilbagevirkning på matematikken selv, der dermed nu blev adskilt fra det borgerlige liv og derfor på den ene side klargjorde sine forudsætninger og forbedrede sin indre stringens, bl.a. ved udviklingen af sit eget symbolsprog, men på den anden side også dermed lagde grunden til den afgrundsdybe splittelse mellem matematikken og de humanistiske videnskaber. Dette var desværre nok betingelsen for de store resultater, og en H. C. Ørsteds forsøg på at holde videnskaberne samlet kunne vel kun føre til matematisk dilettanteri (jfr. min anm. i *Historie* 17,3 s. 502-4). Det kan vel heller ikke helt undgås,

at denne bog selv bliver en del af dette moderne dilemma; dette er *matematiklærernes* syn. Det er jo sådan, at ved de fleste »pæne« funktioner (de kontinuerte og differentiable, »uden knæk«) klarer man sig glimrende med 1600- og 1700-tallets metoder, og fysiklærere smider stadig »små størrelser af anden orden« væk i beregninger eller ganger og dividerer løs med størrelser, der principielt er »uendeligt små«. Ud fra denne synsvinkel savner man måske blot en enkelt ting i bogen: Hvad var det egentlig, Leibniz og andre reagerede imod? Man kunne her have bragt f.eks. uddrag eller omtale af Isaac Newtons »fluxionsregning« (1666-afhandlingen), hvorved gymnasieelever måske kunne have genkendt deres *fysiklærers* fremgangsmåder. Dette kunne også have problematiseret dele af bogens egne fremstillinger, hvor fortiden måske undertiden i nogen grad tildeles »de vidste ikke bedre-rolle« over for den moderne »korrekte« opfattelse – en fare ved al historisk beskrivelse. Men nogle af de ukorrekte fremstillinger, der omtales, er jo netop tyske *lærebøger for begyndere* i gymnasiet eller på universitetet, hvor en ikke helt korrekt – og måske endda erkendt ukorrekt – fremstilling meget vel kan være pædagogisk legitim.

Søren Balle

Brev til eftertiden. Om Charlotte Dorothea Biehls selvbiografi og andre breve af Marianne Alenius. (Museum Tusulanums forlag, 1987). 169 s.

I 1986 publicerede Marianne Alenius i en gennemkommenteret udgave Biehls selvbiografi »Mit ubetydelige levnets løb«, angiveligt skrevet som et 47 sider langt brev til hendes ven hofmarskal

Johan Bülow (se HISTORIE ny rk. 17,1 1987). Nærværende bog stiller det spørgsmål, om brevet i virkeligheden var tænkt stilet til en videre kreds, endog til offentliggørelse. Som baggrund for sin undersøgelse gennemgår Marianne Alenius såvel det *litterære* brev europæiske historie som dets danske og for begge med særligt henblik på kvindernes rolle. Hun adskiller det fra det private brev og diskuterer, i hvor høj grad der lå et ønske om offentliggørelse bag – naturligvis med undtagelse af, hvad der med henblik herpå var skrevet i brevform. Det er særdeles skarpsindigt gjort, lærd, elegant og med en endog meget omfattende læsning bag.

Ikke mindre skarpsindig er Marianne Alenius i sin behandling af Biehls brev. Detaljer bliver bl.a. ved hjælp af hendes mange andre breve til Bülow vendt og vejet, løgn og sandhed ligeså, og hun placerer overbevisende »Mit ubetydelige levnets løb« i klasse med det litterære brev, beregnet for et offentligt publikum.

Finn H. Lauridsen

Bjarne Nielsen Brovst: *Jeppe Aakjær på Askov højskole*. (Poul Kristensens Forlag, 1988). 110 s., 138 kr.

En brevveksling mellem Jeppe Aakjær og Henrik Cavling. Ved Solvejg Bjerre. (Poul Kristensens Forlag, 1988). 155 s., 168 kr.

Den flittige Bjarne Nielsen Brovst har efter Kaj Munk taget Jeppe Aakjær op til behandling. Han udsendte foruden denne bog sidste år på forlaget Centrum også den murstenstykke »Jeppe og Marie«, hvor han på basis af Aakjærs og Marie Bregendahls brevveksling – og spændende som en roman – skildrer de to's kærlighedshistorie, som den udfoldede sig op til ægteskabet i 1893. Bogen om forholdet til Askov

højskole er en udvidelse af de afsnit, der i den store findes om samme emne; men faktisk spiller Marie Bregendahl også her en hovedrolle sammen med Aakjær.

Det er en kendt sag, at Aakjær og Askov ikke var på bølgelængde. Han har skrevet stærkt om det i sine erindringer, og det har i tidens løb med baggrund i højskolens position i samtiden interesseret mange, der har beskæftiget sig med den. Aakjær kom i efteråret 1887 til den første af de såkaldte »fimbultvintre«, der varede til 1890 – »fimbultvintre« kaldet, fordi skolen var i betydelige vanskeligheder, forårsaget af bl.a. Ludvig Schrøders valg til Landstinget, hvor han netop var gået ind for at pleje bevægelsens interesser, men hvor han også måtte konstatere, at når man kun kom for en enkelt sags skyld, var det umuligt at finde plads i andet arbejde. Schrøder deltog uhyre sjældent i debatterne og kun i mindre sager. Når man læser Aakjærs breve til Marie Bregendahl, forstår man godt, at han kunne være et problembarn på dette sted: Diskussionslysten til det perfide, altid imod, voldsom – men velformuleret og helt uden den ærbødighed, måske endog ærefrygt, som de almindelige elever følte for den hæderkroneinstitution. Han var egentlig kommet for at blive højskolemand og senere sammen med sin ven Per Odgaard at oprette en højskole i Tastum syd for Skive, en plan, der aldrig blev til noget, og det forstår man også godt: En Aakjærhøjskole ville være blevet en udvidet bondeskole à la Lars Bjørnbak og slet ikke en grundtvigsk.

Bogens to hovedafsnit er et meget langt brev af 8. oktober 1887 til Marie Bregendahl og en skildring af Bjørnsøns besøg i november samme år. Kapitlerne hænger sammen på den måde, at de beskæftiger sig med tidens sædelighedsdebat – om man kunne leve